

Odstupné v obchodněprávních vztazích nejen ve světle novely obchodního zákoníku

Dne 1. 1. 2012 nabyla účinnosti novela obchodního zákoníku č. [351/2011](#) Sb., která do obchodního práva přinesla několik významných změn, jež se staly součástí mnoha diskuzí, a s nimi také jednu na první pohled velmi nenápadnou změnu, jejíž význam však již tak zanedbatelný není. Uvedenou novelou došlo mimo jiné z výčtu kogentních ustanovení obsažených v § 263 odst. 1 ObchZ k vypuštění § 355 upravujícího odstupné, což podstatným způsobem mění chápání institutu odstupného v obchodněprávních vztazích.

Ustanovení § 355 tak k 1. 1. 2012 pozbylo charakteru kogentního ustanovení a stalo se po 11 letech opět ustanovením dispozitivním. Smluvní strany se tedy nyní mohou od tohoto zákonného ustanovení odchýlit případně jeho použití úplně vyloučit.

Obecně k povaze institutu „odstupného“ v obchodněprávních vztazích

Zpočátku je nutné připomenout, že v obchodněprávních vztazích tento právní institut nikterak nesouvisí s možností smluvních stran od sjednané smlouvy odstoupit, a tyto dva pojmy je nutné od sebe odlišovat. Ukončení resp. zánik smlouvy zaplacením odstupného není na rozdíl od odstoupení vázán na porušení povinnosti zakotvené smlouvou nebo zákonem. Ukončit smlouvu tak lze díky odstupnému i bez uvedeného porušení smluvní či zákonné povinnosti. Obchodní zákoník však striktně stanoví nutnost výslovného ujednání o možnosti ukončení smlouvy zaplacením odstupného ve smlouvě. „Poskytnutí odstupného je typickou smluvní formou zániku; žádná ze stran se nemůže ze závazku vyvázat jednostranně zaplacením jakkoliv vysokého odstupného, aniž by s tím druhý účastník souhlasil.“[1] Sjednání této možnosti je tedy zcela v dispozici smluvní stran.

Ukončení smlouvy využitím tohoto institutu pak předpokládá splnění dvou zákonných podmínek jednak zaplacení sjednaného odstupného a současně také oznámení o využití této možnosti druhé smluvní straně, a to bez ohledu na pořadí. Teprve po splnění obou uvedených předpokladů je smlouva tímto způsobem zrušena. Podstatné ale je, že využít této možnosti může pouze ta osoba, která je k tomu dle smluvního ujednání oprávněna.

Účinky zrušení smlouvy zaplacením odstupného

Není-li sjednáno jinak zrušení smlouvy má účinky *ex tunc*, což má v konečném hledisku podstatné následky na obchodněprávní vztah. Zrušením smlouvy tak zanikají všechna práva a povinnosti ze smlouvy s výjimkou těch, které mají platit i po jejím zániku. Po ukončení smlouvy zaplacením odstupného tak nelze požadovat například smluvní pokutu za porušení smluvní povinnosti nebo náhradu škody. Výše nebo hodnota odstupného má již tuto případnou škodu nebo další možné nároky ze smlouvy zohledňovat, čímž představuje jakousi paušalizovanou náhradu škody. Obecně při absenci odlišného ujednání ve smlouvě se na smlouvu hledí, jako by nebyla uzavřena a smluvní strany tak mají povinnost vrátit si veškerá plnění poskytnutá na základě této smlouvy do okamžiku jejího zrušení.

Ustanovení § 355 odkazuje v souvislosti s účinky zrušení smlouvy přiměřeně na § 351 odst. 1 ObchZ, který stanoví, že „*odstoupením od smlouvy zanikají všechna práva a povinnosti stran ze smlouvy. Odstoupení od smlouvy se však nedotýká nároku na náhradu škody vzniklé porušením smlouvy, ani smluvních ustanovení týkajících se volby práva nebo volby tohoto zákona podle § 262, řešení sporů mezi smluvními stranami a jiných ustanovení, která podle projevené vůle stran nebo vzhledem ke své povaze mají trvat i po ukončení smlouvy.*“ [2] Nově díky dispozitivnosti ustanovení nejsou však již strany pevně vázány touto zákonnou úpravou a mají možnost sjednat si zcela odlišné účinky zrušení smlouvy zaplacením odstupného. Nová právní úprava tak poskytuje smluvním stranám širokou variabilitu pro řešení konkrétního smluvního vztahu a nabízí jim nové možnosti využití tohoto institutu.

Zánik práva plněním některé ze stran?

Obchodní zákoník v § 355 odst. 2 výslovně uvádí, že „*oprávnění podle odstavce 1 nemá strana, která již přijala plnění závazku druhé strany nebo jeho části, nebo která splnila svůj závazek nebo jeho část*“ [3]. Jedná se o nenápadné ustanovení, které ale v důsledku velmi zužuje možnost využití tohoto způsobu ukončení smlouvy, jelikož jej omezuje pouze na dobu, než bylo některou ze stran plněno a to třeba jen částečně. V případě dlouhodobých smluv s opakujícím se plněním byl tak tento institut již po poskytnutí prvního plnění nevyužitelný.

Změna provedená již zmiňovanou novelou od 1. 1. 2012, jež přiznává ustanovení o odstupném dispozitivní charakter, však umožňuje smluvním stranám při uzavírání smlouvy použití tohoto odstavce zcela vyloučit a rozšířit si tak možnost využití institutu zrušení smlouvy zaplacením odstupného i pro dobu po poskytnutí či přijetí plnění jednou ze smluvních stran. Nově je tak možné „*vyplatit se ze smlouvy*“ zaplacením odstupného i v případě dlouhodobých smluv, kde by dříve tento institut nenašel široké využití.

Je však zřejmé, že není možné zrušit smlouvu zaplacením odstupného poté, co obě strany již zcela splnily svůj závazek, neboť tento jejich závazek již zanikl právě jeho splněním.

Vztah k odstupnému dle občanského zákoníku

V obchodním zákoníku je odstupné zakotveno jako samostatný právní institut, kterým může dojít ke zrušení smlouvy. „*Jde o speciální ustanovení oproti úpravě občanského zákoníku, která tuto možnost nezná, ale která upravuje možnost vymínit si odstoupení od smlouvy a sjednat pro tento případ odstupné. Obchodní zákoník neřeší výslovně vztah tohoto ustanovení k vymínění si možnosti odstoupení od smlouvy se sjednáním zaplacení odstupného podle § 497 ObčZ. Je proto otázkou, zda je toto speciální ustanovení dáno pro obchodní vztahy jako doplněk k obecné úpravě občanského zákoníku, nebo zda jde o odchylku od úpravy dané § 497 ObčZ. Při výkladu logickým vyplyne závěr, že věcně tato úprava nahrazuje způsobem odpovídajícím pro obchodní vztahy možnost danou v § 497 ObčZ.*“ [4]

V důsledku se tedy ustanovení § 497 občanského zákoníku pro obchodněprávní vztahy nepoužije. Tato koncepce je zcela pochopitelná, neboť ze samotného rozdělení institutu odstoupení od smlouvy a odstupného v obchodním zákoníku a stanovení odlišných požadavků pro jejich využití vyplývá vůle zákonodárce tyto dva instituty odstoupení a zrušení smlouvy s odstupným striktně oddělit.

Shrnutí

Právní úprava odstupného v § 355 ObchZ je úpravou komplexní a nepoužije se tak úprava zákoníku občanského. Odstupné je samostatným právním institutem, který umožňuje stranám obchodněprávního závazku smluvně rozšířit právně přípustné a mimoodpovědnostní způsoby zániku jejich závazku. Po novele účinné od 1. 1. 2012 navíc díky zařazení mezi dispozitivní normy nabízí smluvním stranám mnohem větší variabilitu, kdy, jak a za jakých podmínek svůj smluvní vztah mohou zaplacením odstupného ukončit.

Mgr. Pavla Šimoníková,
advokátní koncipientka

[Advokátní kancelář Zrůstek, Lůdl a partneři v.o.s.](#)

Doudlebská 1699/5
140 00 Praha 4 - Pankrác

Tel.: + 420 210 051 143
e-mail: paha@akpzl.cz

[1] BEJČEK, Josef; ELIÁŠ, Karel; RABAN, Přemysl. Kurs obchodního práva: obchodní závazky. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 226

[2] § 351 odst. 1 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

[3] § 355 odst. 2 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

[4] ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. Obchodní zákoník: Komentář. 13. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 1018.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)

- [Evropská unie mění pravidla plateb: více odpovědnosti, intenzivnější zpracování dat, více kontrol](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Odpovědnost zaměstnavatele a zaměstnance v souvislosti s využitím umělé inteligence](#)
- [Nový návrh zákona o platformové práci - 2. díl: Redefinice závislé práce](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [JIRÍ HARNACH - VEŘEJNÉ ZAKÁZKY LIVE! - ČERVEN 2026](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)